

A nagyobbik fiú csak ősszel jött le a Havasról és – aratásra. A jószág – persze – nem maradhatott egyedül, ezért áthajtotta a marhát Juonhoz, aki a szomszédban legeltetett.

– Aratunk, Juon, ha addig vigyáznál rájuk...

– Da! – mondta a szomszéd, s ezzel a dolog el volt intézve.

Abók Dénes ezek után iszákjába rakta a kis holmit, és kényelmesen elindult lefelé a gyantaszagú fenyves kanyargós útján. Lassan ment, mert nem szerette a völgyet, nem szerette a házat, és még vissza is nézett, mintha otthagyt volna valamit a széljárta hegyháton, aminek csak alulról Havas a neve.

– A bajomat – gondolta –, bizony, a betegségem hagytam ott. Elhordták a szelek, megégette a nap, ami oda közelebb van.

A fenyves után tölgy-, cser- és bükkerdő jött, és Dénes úgy ízlelte a fanyar illatot, mint más a különféle italt. Délajt járt már az idő, s a zsongó meleg lágyan hullámozott az apró tisztásokon, ahova besütött a nap. Ilyen helyeken zsugorodva vonaglottak meg a száradó levelek, és lélegző illatuk sóhajtásán néha lepkék szálltak át, mint a csend virágai.

Dénes tulajdonképpen nem gondolt semmit, de gondolata volt minden, amit látott, ami kívül és belül volt egyszerre. Az út, az illat, a lepkék, a vén fák s a völgy, ahol házuk felett kéken szállt a füst, s a patak mellett, mint sárga selyemdarab, fénylett a búza.

– Érett – gondolta Dénes –, és anyám süt-főz...

A kapuban az öccse állt, és ezt nem szerette. A völgy szorongatóan körülfogta, s a két-három házból, ami közöttük volt, kutyaugatás sem hallatszott. Megállt kívül a kapun, és nézték egymást.

– Baj van? – kérdezte Dénes.

Öccse a kerítéslécet markolta.

– Jobb lenne, ha apánk nem erőltetné magát... Szédül néha. Én nem szóltam neki.

Újra összenéztek.

És csak a szemükben voltak testvérek. Dénes csontszínű arca kicsit pirosabb lett, hosszú, szikár alakja gondolkozva meghajolt. András pufók, piros arcán szögletes lett az aggódás.

De Dénes nem szólt. Talán nem akart, talán nem is tudott szólani. Akarni, ebben a házban, csak apja akaratott...

Lám, amikor Dénes már felgyógyult, és András nagyon szeretett volna a jószággal felmenni a havasra, apja mintha oda se hallgatott volna. De később azt mondta:

– Nem!

Így azután kimentek mind a hárman aratni, ámbár lassan mentek. Dénes, ha mondott valamit, megállt...

Aztán beleálltak. A nagyobbik fiú vágta, a kisebb szedte a markot, az öreg kötözött. Elmaradozott néha, de kötözött.

– Ne siess – mondta András. – Látod...

– Látom.

– Miért nem szóltál?

Dénes arca olyan lett, mint a szikla, és most nagyon hasonlított apjához: csak a vállát húzta fel. Aztán letette a kaszát, s azt talán már nem is hallotta, hogy öccse azt mondta:

– Ugye, mondtam...

Abók Dénes, az idősebb, leült a földre, a bekötött kékét eligazította, aztán rátette fejét.

– Hazavigyük, édesapám?

Az öreg csak az ujjával intette, hogy – nem.

Állt a két fiú tehetetlenül. A le nem aratott búza hajlongott és zizegett, a patak bokrai között valami madár fütyörészett, és arcát mintha most elfordította volna a tájról az aranyhajú nyár.

Az öregember kisebbik fiára nézett.

– Anyádat hívd!...

A fiú sietve elindult, s amikor nem látták, szaladni kezdett.

– Ülj mellém, fiam.

Dénes leült a földre, és kezét – életében talán először – gyengéden apjáéra tette.

– Vigyázz anyádra, öcsédre... Most már András menjen a jószággal... Te itt maradsz a házban... Te parancsolsz...

A fiú bólintott, és arca kicsit keserű lett.

Az öreg lehunyta szemét, mintha megpihenne, de amikor kinyitotta, szeme éber volt és kemény.

– És... és nem Szabó Évát veszed el, hanem Farkasék lányát... a Zsuzsit!

Dénes keze megrándult, arca még sápadtabb lett.

– Add a kezed!

A fiú szinte öntudatlanul tette kezét apja erőtlen szorításába.

– ... És itt temesetek el... Itt..., a közepén.

*

A temetésen én is ott voltam, mert abban az időben a Havason csavarogtam, és Kovács néni szerint a szomszéd temetésére illik elmenni. A szomszéd lehetett félóra járásra, de Kovács néninél laktam, és a havasi illemszabályok ellen nem tettem semmit.

*

– Így csúffá tenni azt a szép nagy, lapos földet – dohogott hazafelé Kovács néni, de nem szóltam semmit, mert szépnek találtam a gondolatot: eggyé lenni

a földdel, amiben az ember dolgozott. Ámbár a „nagy” föld testvérek között sem volt fél holdnál nagyobb, és minden tavaszon elöntötte a Bisztra.

– Aztán látta azt a Dénest...? Megnézte? Úgy ült az asztalfőn, mint egy „királ”...

Igen, megnéztem, mert ott voltunk a toron is. Kalácsot ettünk, és olyan erős pálinkát ittunk, hogy fennakadt a lélegzetem, de azért nem tudtam levenni szemem a nagyobbik fiúról.

Már a hangjában valami félelmetes dongás volt, ahogy apja utolsó kívánságát elmondta.

– Így akarta az apám, és így akarom én is.

– Ámen – mondta egy vénasszony, akit nem kérdezett senki.

De én nem is hallottam, csak a fiút bámultam, aki gyászában és szegénységében törvényt mondott ki, és fenségesebb volt, mint egy „királ”!

(1959)

*

Megjelent az Új Emberben, 1959. július 5-én. Tartalmazzák a Tarka rét (1973), a Számadás (1997), és az Erdély (2006) c. kötetek.